

Barangolás Dél-Erdélyben, 1990

A szőrényi Bánság felől, az „erdélyi Vaskapu” vadregényes útján érkezünk a hegykoszorúta Hátszegi medencébe. Belefáradtunk a sok látnivalóba, késő délutánra járt, megéhezünk. Nem ismerünk senkit Hátszeg városában, aki útbaigazíthatna Sztrigyszentgyörgy felé. Hunyad megyének ezt a táját nemigen keresték fel magyar újságírók, kiesett a magyarság köztudatából is. Míg kenyeres társaim az ebédet várják a városszéli vendéglőben, a bárpincéértől Sztrigyszentgyörgyről érdeklődöm. Itt kell lennie valahol, mert névadó folyója, a Sztrigy, nem messze folyik. Természetesen románul kérdezem és elmondom, honnan vagyunk és kik lennénk. A pincér nem tudja, hol lehet, nem is hallott róla. Van itt egy falu, nem jegyezte meg a nevét, látott magyar feliratú sírköveket a temetőjében, de magyar beszédet nem hallott, nem hiszi, hogy élnének ott magyarok... Pedig ő megértené a szavukat, mert ért magyarul. Ő tulajdonképpen magyar.

Magyar? Hová valósi? – váltok át hirtelen anyanyelvemre, s rossz szokásunk szerint legelőbb születési helyét firtatom.

Csiki – válaszolja szenttelen hangon, de már húsz éve Hátszegen dolgozik, „csak ebben a szakmában”, vagyis hordja az italt a vendégeknek.

Hát, akkor éppenséggel távoli rokona a sztrigyszentgyörgyieknek – erősködöm tovább. Ők is végső soron csíkiek. Őseik Csíkból menekültek a hegyen túlra, Bukovinába, a madéfalvi veszedelemkor, Mária Terézia királynő határőrszolgálatára elöl. Másfélszáz év múlva a bukovinai székelyek népes csoportjai költöztek az Al-Duna mentére, Déva környékére, Marosludásra, sokan pedig Amerika felé vették a vándorbotot. „Csángó telep” jött létre a század elején Déván, Vajdahunyadon, Csernakeresztúron és Sztrigyszentgyörgyön. Emberem tekintete nem oldódik, arcberendezése, mozgása tipikusan pincéri: egyszerre alázatos és fölényes. „A református pap biztosan tudni fogja, hol van az a falu, ő a magyar szövetség vezetője Hátszegen.” Sietve hozzát teszi, hogy ő viszont nem tagja semmiféle pártnak, nem állt be ebbe a Magyar Demokrata Szövetségbe sem. Nem érdekli a politika, őt az érdekli, hogy jöjjön a pénz! Várják a vendégek, már így is sokáig elmaradt. Annyit még megtesz, hogy megkérdezi egyik helybeli román kolléganőjét. Az két mondat után szívesen útbaigazít: Sztrigyszentgyörgyöt Kalán városa mellett keressük.

Szerencsém volt, mondom a kollegáknak, földimmel találkoztam. De valahogy nem esik jól az ebéd. Nem mehetünk tovább, beszélünk kell azzal a hátszegi lelkipázsztorral, a „magyar szövetség” vezetőjével.

A tízezres lakosú városka központjában egymás mellett várja híveit az ortodox (volt görög-katolikus) és a református templom. Nincs messze a római katolikus templom sem. El is tévesztettem a papilakot. Kopogtatásomra kedves, középkorú hölgy nyitott ajtót. Éppen náluk járt, akit keresek, a „domnu pãrinte” (tiszteletes úr), most érhetett haza.

Balázs Lajos tiszteletes úr megilletődött örömmel, igen melegen fogad népes családja körében. Ritkán jönnek errefelé Marosvásárhelyről és környékéről, az ő tágabb szülőföldjéről vendégek. Arca ismerősnek tűnik, de restellek mindjárt az elején ezzel előhozakodni. Az utca felőli szobába, a lelkeszi irodába tessékel, a gyülekezeti terembe. Valóban elférne itt egy kisebb gyülekezet: négy-öt padosor előtt hosszú asztal, a fal mellett könyvszekrények. Itt fogadja a híveit, itt tartják az egyházi gyűléseket, a vallásórákat. A márciusi marosvásárhelyi események óta ebben a teremben tartják az RMDSZ gyűléseket is. Az Isten háza mellett nagyobb biztonságban érzik magukat. Nem, nem ő az elnöke a helybeli szervezetnek. Az elnök Kásler Pál, de a kezdet-kezdetétől mindenben segíti munkájukat. Azzal is például, hogy itt lehet megvásárolni a Hunyad Megyei Hírlapot, a megyei RMDSZ hetilapját. Sokáig nem is tudták Hátszegen, hogy létezik a lap, az újságarudákban mindig eltakarták a többiek. A gyülekezeti terem asztalán nem takarják el a könyvek, pedig van belőlük elég: egyházi és gyermekeknek való meséskönyvek – a vallásórára járókat várják.

Járnak-e sokan? A tiszteletes úr tekintete – beszélgetésünk során most először – elkomorul. Nemigen. Harmincöt református gyermeket tartanak nyilván, s ebből eddig öten-hatan-heten ha jártak vallásórára. Számbeli gyarapodás az utóbbi félévben sem tapasztalható, pedig most már szabadon, félelem nélkül küldhetnék a szülők gyermekeiket a lelki épülés óráira. A tiszteletes úr szavai keserűek, pedig érzem, a gyermekek előtt tud lelkesedni: mesészerűen adja elő a bibliai történeteket, képeket mutat, filmeket vetít. Két mondat között lopva az utcára néző ablakra pillant, mint ahogy sokszor megtehetette az elmúlt évek során, vajon nem hallgatózik-e valaki az ablak alatt.

A gyerekekről a felnőttekre terelődik a szó: a gyülekezeti teremből a templomba lépünk. A hátszegi református templom jelenlegi formájában alig száz éves, de régi, XIV. századi alapokra épült. Újjáépítésének idején háromszáz reformátust tartottak nyilván. Ma a reformátusok lélekszáma: 178. Római katolikus ennél valamivel több van, pontos számot a plébánián tudnának mondani. Balázs Lajos öt éve lelképásztor Hátszegen, ezalatt elég jól megismerte a hátszegi magyar társadalmat. Kikből áll a hátszegi magyarság? Alaprétégét törzsökös, helybeli polgárcsaládok alkotják. Kevesen vannak és többségükben idős emberek. A középkorúak jó része az 1950–1960-as években jött ide dolgozni, főleg a Székelyföldről. Nagy szükség volt az ipartelegeken ácsokra, kőművesekre, a vágóhídon mészárosokra. Jól lehetett keresni – legalábbis az otthoni fizetésekhez képest és viszonylag könnyen jutottak állami lakáshoz. A leányok szolgáltni, háztartási munkára jöttek, s ittragadtak. A szegénység elől menekültek otthonukból, idejövetelükkel viszont kiszakadtak természetes környezetükből, anyanyelvi kultúrájukból. Új lakhelyükön nem épültek be semmiféle közösségbe. Legfőbb céljuk az anyagi biztonság megteremtése és megőrzése volt. Ez nagy hajszával járt, közben elszakadtak egyházuktól, s úgy látszik szakadóban vannak anyanyelvüktől is. A társadalmi folyamatok is mind ebbe az irányba befolyásolták őket. A magyar társadalom harmadik rétege a moldvai csángó-magyaroké. Az elmúlt évtizedekben sokan települtek Hátszegre. Katolikusoknak, magyaroknak vallják magukat, de nem tudnak magyarul. A plébános úr románul tartja nekik a misét.

A tiszteletes úr tudomása szerint a hátszegi magyar iskolát az 1960-as években szüntették meg. Azóta több generáció nőtt fel magyar ábécé nélkül, több nemzedék nem tanult meg anyanyelven írni és olvasni. Balázs Lajos három gyermek édesapja. Az ő gyermekei is erre a sorsra jutnak? A legnagyobbik; Balázs Balázska – a József Attila-i „kis Balázs” – vajon mivel alszik el esténként? Ő éppen első osztályos, most tanulta meg az ábécét. A román tagozaton természetesen, a román ábécét. A szülők sokáig tanakodtak, kezdjék-e tanítani neki otthon a magyart, aztán úgy döntöttek, ne keverjék a két nyelvet. A nyári vakációban megtanítják Balázskát magyarul írni és olvasni. De mindjárt sorra kerül Borbála is, ő hat éves, Bálint pedig négy. Milyen szépen zengő nevekkéltarisznyálta fel gyermekeit a Balázs család. S miért ne lehetne minden hátszegi magyar gyermeket feltarisznyálni az intézményesen elsajátítható anyanyelv csengésével? Legkézenfekvőbb a magyar iskola újraindítása. A szomszédos óvoda épülete református magyar iskola volt, egészen az 1948. évi államosításig.

Azt mondja Balázs Lajos tiszteletes úr, hogy a hátszegi magyarság még nem ocsúdott fel a félelem rémálmából. A szószekekről széttekintve néha azon veszi észre magát, hogy fürkészi, vajon ki lehet a templombeli „szolgálatos fül”, aki prédikációját figyelni, szavait kiforgatja. Hallott olyan szülői panaszt is, hogy a gyermekeket egy gógös tanárember megszegyenítette magyarságuk miatt. Az idősebbek kiábrándultak, nem sokat remélnek az ország új vezetőitől. „Így volt ez tiszteletes úr 1918-ban és 1946-ban is” – mondogatják. „Ígértek mindenfélét, egyenlő jogokat, miegymást, de csak az ígéretekkel maradtunk. Mi már nem hiszünk semmiben.” A romániai magyarság önösszeszedése idején, az év első két hónapjában azért bizakodni kezdtek az emberek. Erre a reménységvetésre jött a marosvásárhelyi márciusi fagy. „Beleborzongtunk, belebetegedtünk a hírekbe” – komorul el újból a tekintete. „Ha Marosvásárhelyen megtörténhetett az, ami megtörtént, akkor mi lesz itt velünk? Egyetlen éjszaka kiírhatnak mindannyiunkat. ... Óriási feszültségben élünk heteken át. Hála Istennek, nem történt semmi különös.” Szavaihoz hadd tegyem hozzá, hogy a két szomszédos templom azokban a nehéz napokban sem feszült egymásnak, mindkettőben a békéséget, a megértést, a krisztusi szeretetet hirdették, a hívek pedig papjaikat követték. A magyarok hallgattak, tudták, hogy nekik kell nyelniük, türniük.

A választási kampány idején az RMDSZ és Kásler Pálék eredményes felvilágosító és szervező munkájának eredményeképpen újból megnőtt a hátszegiek önbizalma. Így történhetett meg a Hunyad megyében egyedüli és országosan is ritka eset, hogy Hátszegen az RMDSZ által elért szavazatok száma meghaladta a szavazásra jogosult magyar lakosok számát. A több mint

háromszáz hátszegi szavazat mellé sikerült összeszedni majdnem ugyanennyit a környező falvakból, ahol alig laknak magyarok.

Ezekbe a falvakba indulunk a tiszteletes úrral – habár csak gondolatban – rövid számbavevésre. A reformátusok a hátszegi parókiához tartoznak. Mindjárt a szomszédban *Nalácvár*: itt tizenkét református él, bejárnak a hátszegi templomba. Nincs messze *Óralja-Boldogfalva* sem, híres XIII. századi templomával. Itt negyven református és néhány római katolikus magyar is van. A Petrozsény felé vezető úton fekszik *Puj*. Tizenkét református és harminc római katolikus él itt. *Nagypestyén*ben szintén régi, XVI. századi templom várja a néhány református családot: a Palkókat, a Vitézeket, a Csegezieket. A tiszteletes úr minden kis gyülekezetbe sorra kijár. Úgy adódott, hogy húsvét másodnapja délután a nagypestyéniekre került a sor. Istentisztelet végeztével éppen indult volna haza, amikor megszólította egy idős ember: „Domnu pãrinte – mondta – én reformátusnak születtem, de nem tudok magyarul. Érteni értek, a nevem is magyar, Makra Péter. Elhagytam a vallásomat régen, áttértem ortodoxnak. De most, hogy megöregedtem, valami nyugtalanít, nem tudok így élni. Domnu pãrinte, a feltámadás ünnepe van, vegyen vissza engem a reformátusok közé. Reformátusként, magyarként szeretnék meghalni.” Sokáig hallgattunk e történet után, torkunkat légszomj szorította, szemünk elhomályosult.

Érzem, üresen konganak szavaim, amikor újból megszólalok, hogy megkérdezzem: szerinte hogyan segíthetné a tömbökben élő romániai magyarság a hátszegi és környékbeli magyarokat. Amit mond, nincsen abban semmi különös, a szórványmagyarság szémszögéből nézve viszont megnő a jelentősége. Politizáljanak úgy a magyarság választott képviselői, hogy minél hamarább a demokrácia elvei érvényesüljenek az egész országban. Akkor nekik is más lehetőségeik nyílnak, felocsúdíhatnak a félelem rémálmából. Ne érezzék azt, hogy állandóan nyelniük kell. Nem ruhára, nem konzervre, nem ajándékcsomagokra van szükségük, hanem anyanyelvi, szellemi táplálékra. Évek óta nem kereste fel a környéket egyetlen magyar színház sem. A csikszeredai népi együttes járt náluk néhány évvel ezelőtt: vastapossal fogadták minden számukat. Jól tudom, nem a színházak és más művelődési intézmények hibája, hogy nem keresték fel Hátszeget. A megye eddigi vezetői egyszerűen letagadták, hogy azon a vidéken is élnek magyarok. Ugyanezt állították Déváról is az elmúlt év őszén és nem engedték a kolozsvári színháznak előadása megtartását. Most megnyílt az út, hogy az anyanyelvi élmény forrósága járja át a szórványvidéket is. Talán ez az első lépés ama bizonyos feltámadás felé.

Anyyra belemelegedtünk a beszélgetésbe, hogy észre sem vettük, kint lassan sötétedik. Ma már nem mehetünk Sztrigiszentgyörgyre, ott sem ismerünk senkit. Vagy mégis? Néhány órával ezelőtt Hátszegen sem ismertünk.

De kicsi ez a világ, a mi világunk! Mert kiderült, Balázs Lajos tiszteletes valóban ismerős. Abból a mezősegi faluból indult a papi pályára, melyben magam is tanítottam, az 1970-es évek elején. A mezősegi fekete föld, a sár lehűz, átölel, betakar. Nem volt könnyű felemelkedni. Balázs Lajos esti liceumban (tagozaton) érettségizett. Jól kereső szakmunkás lett. Felnőtt fejfel végezte el a teológiát, hogy vállalja küldetését.

Barabás László

A nemzetiségi tudat sajátosságai a Komárom-Esztergom megyei németeknél és szlovákoknál

A nemzetiségi politikának mindenkor az adott társadalmi, gazdasági, kulturális helyzetből – helyzetekből – kell kiindulnia. Nem mindegy azonban, hogy milyen *módon*, mekkora *pontossággal*, milyen *mélységben*, milyen *tudományos szemlélettel* és mekkora *beleérző* (empátiás) *készséggel* alakítja ki a nemzetiségek lakta települések, a nemzetiségi közösségek sajátos egzisztenciális és tudati *helyzetképét*.

Az utóbbi években Magyarország több megyéjében is folytattak nemzetiségi kutatást. Ezek sorában 1989-ben két, Esztergom–Komárom megyében lévő, nemzetiségek lakta településen végeztünk szociológiai jellegű, helyzetfelmérő vizsgálatot.

Tarján (Tarian) és *Piliscsév* (Cív) község nemzetiségi lakosságából vett reprezentatív (10 százalékos) mintával történt a felmérés. Mindkét település hozzávetőlegesen 2500 fős

nagyságú, döntő többségében – 64–79 százalékban – nemzetiségek lakta község, lakossága a XVIII. században települt mai lakóhelyére (1. táblázat).

A piliscsévi szlovákok közül 200, a tarjáni németekből pedig 171 megkérdezett válaszolt, *névtelen és önkéntes kérdőívünkre, amely (egy kérdés kivételével) mindkét településen azonos tartalmú volt, s a két nemzetiség közérzetére, interetnikus kapcsolataira, múlttudatára, nemzetiségi öntudatosságára, hagyományőrzésére, sajátos igényeire vonatkozott.*

1. táblázat

A nemzetiségi lakosság aránya a vizsgált településeken

A település megnevezése	1983		1987	
	Összes lakos fő	Ebből nemzeti- iségi %	Összes lakos fő	Ebből nemzeti- iségi %
Piliscsév	2454	77,4	2350	63,8
Tarján	2670	70,0	2681	79,1

A nemzetiségi politika iránti érdeklődés

A témára vonatkozó ismeretgyűjtés, többek között azt igyekezett kipuhatolni, hogy a nemzetiségi lakosság *véleménye szerint milyen mértékben érvényesül a megbírdetett nemzeti-
iségi politika a gyakorlatban?* A válaszra a kérdőív öt „minősítési fokozatot” kínált.

A megkérdezett 171 tarjáni német 14%-a, úgy vélte, hogy a hivatalos nemzetiségi politika elvei „jelentős mértékben”, 52%-uk szerint „megfelelően”, 20% szerint csak „kis mértékben” és 9%-uk szerint „elenyésző mértékben” vagy „egyáltalán nem” érvényesülnek.

A piliscsévi szlovákok 22%-a tartja a nemzetiségi politika gyakorlatát „jelentős mértékben” az elvekhez igazodónak; 66%-a „megfelelőnek”; 6%-uk úgy véli, ezek az elvek csak „kis mértékben” valósulnak meg, 3%-uk szerint pedig „elenyésző mértékben” vagy „egyáltalán nem” érvényesülnek.

Ehhez a témakörhöz kapcsolódott egy másik kérdésünk is: *„Ön szerint származhat-e ma hátránya valakinek abból, hogy német vagy szlovák nemzetiségűnek vallja magát?”*

A válaszok szinte kizárólag tagadók: Tarjában a kérdezettek 94%-a *nemmel* válaszolt, Piliscséven ez az arány 99%. Kevesen ugyan, de vannak kételkedő válaszok is („csak az a kérdés, hogy meddig”, „is-is”, „ez a jövő kérdése”, „közvetlenül nem származhat ebből hátrányom, de azért nem hangoztatom”, „nagyon remélem, hogy a későbbiekben sem.) Érdekes, hogy a tarjáni németek között akadnak, akik nemzetiségi voltukban újabban nem hátrányt, hanem előnyt tapasztalhattak. Ilyen volt a válaszadók 2%-a, szám szerint 3 résztvevő.

A nemzetiségi politika konkrét eredményeire irányuló *érdeklődésüket*, ennek *intenzitását*, ebbéli *tájékozottságukat* még egy olyan kérdéssel próbáltuk felmérni, amely a szövetségek tevékenységére kérdezett: *„Tud-e arról, hogy létezik egy Magyarországi Németek/Szlovákok Demokratikus Szövetsége nevű szervezet? (Ha igen, kérjük, részletezze ismereteit erről!)”*

A tarjáni németek 87%-a válaszolt igennel erre a kérdésre, ebből 24% részt is vett a szövetség munkájában. Csupán 13%-ot tesz ki azok csoportja, akik nem hallottak a Német Szövetség létezéséről. A *válaszok megoszlását* vizsgálva, a *tájékozatlanok elsősorban az idősebb korosztályból és a nők köréből* kerültek ki.

Gyakorlatilag hasonló a helyzet a piliscsévi szlovákok körében is: a megkérdezettek 92%-a hallott a MSZDSZ létezéséről, és 9%-uk részt is vett a szövetség munkájában. 8% nem hallott a szövetség létezéséről, ezek zöme idős, csekély végzettségű, nyugdíjas nők köréből került ki.

Tanulságos, hogy a szövetségek tevékenységéről leginkább olyan válaszokat olvashatunk, mint: „rendszeresen üléseznek”, „segítik a faluban a nyelvoktatást, a hagyományápolást”, „svábbált szerveznek”, „részt vesznek a falugyűléseken”, „kapcsolatot tart az azonos nyelvterületű országokkal”, „a nemzetiségi lakosság érdekeit képviseli”, „támogatja a piliscsévi díjazott menyecskekörust”, „kongresszust tart”, „nemzetiségi találkozókat szervez”, „a helyi tanácsüléseken részt vesznek képviselői”, „a nemzetiségek érdekképviseletét látja el”, „helyi tagjai is vannak”; és így tovább.

Nemzetiségi kapcsolatok

A vizsgált településeken a magyarság helyi kisebbségként jelenik meg, túlnyomó részük a II. világháború után települt a faluba, nem ismerhette – tanulhatta – meg a helyi nemzetiség nyelvét, szokásait, kultúráját.

A nemzetiségeknek a helyi magyar lakossággal szembeni várakozását a velük kapcsolatos nyelvi magatartáson keresztül közelítettük meg. Feltettük a kérdést: „*az Ön véleménye szerint a nemzetiségileg vegyes lakosságú településeken fontos-e, hogy a németekkel/szlovákokkal együttélő magyar lakosság ismerje és beszélje a német/szlovák nyelvet?*” A felvetett kérdés érdeklődést keltett a megkérdezettek körében, ezt bizonyítja a válaszadók számottevő aránya.

A *vélemények típusa* szerint a válaszokat alapvetően *bárom* csoportba soroltuk. A nemzetiséggel együttélő magyar lakosság német/szlovák nyelvhasználatának *fontosságát tulajdonító* válaszok, a német Tarjánban 34%-ot, a szlovák Piliscséven 45%-ot tettek ki. A kérdésről mindkét faluban *közömbösen* nyilatkozott a megkérdezettek 27%-a. Végül a kérdéssünkre *tagadólag* válaszoló csoportja nem tulajdonít jelentőséget a problémának, esetleg ellenzi is: ezek aránya Tarjánban és Piliscséven egyaránt 25%. Néhány megkérdezett bizonytalannak mutatkozott, vagy nem tudott válaszolni.

A vélemények megindoklásában használt *érvekre* jellemző, hogy általában *feltételes módon* fogalmazódtak, elképzelt helyzetre vetítettek. Az érvek csoportosításánál figyelembe vettük, hogy *tartalmilag mennyire kapcsolódnak a nemzetiségi megmaradás, a nemzetiségi lét kérdéseihez, valamint a kölcsönös közeledés, az összhang megvalósításának szempontjaihoz* (2. táblázat).

2. táblázat

A helybeli magyarok kétnyelvűségének fontossága

Érvelés	A tarjáni németeknél		A piliscsévi szlovákoknál	
	N	%	N	%
<i>Igenlő válaszok</i>				
Az internetikus kapcsolatok szempontjából fontos	24	14,0	45	23,1
A nyelvismeret érték	16	9,4	14	7,1
A nemzetiség megmaradásának szempontjából fontos	5	2,9	4	2,0
A magyar lakosok is erre törekszenek	3	1,8	–	–
Az idősek nem tudnak jól magyarul	–	–	3	1,5
Kölcsönösségi alapon: mert ők is megtanultak magyarul	2	1,2	5	2,5
Az idősek nem tudnak jól értekezni magyarul	2	1,2	–	–
Nincs érvelés	8	4,6	20	10,2
<i>Összes igenlő válasz</i>	<i>60</i>	<i>35,1</i>	<i>91</i>	<i>46,2</i>
<i>Semleges válaszok</i>				
Ez egyéni kérdés, nem lehet senkire ráerőltetni	48	28,1	52	26,5
<i>Nemleges válaszok</i>				
Beilleszkedő: van már egy közös nyelv, a magyar	16	9,4	17	8,6
A szlovák nem közhasználatú nyelv	–	–	2	1,0
Rezignált: már nem fontos, úgymint hiába, már késő	4	2,3	2	1,0
Toleránsan lemondó: mindenki beszéljen úgy, ahogy tud	3	1,8	10	5,1
Nincs érvelés	21	12,2	17	8,6
<i>Összes nemleges válasz</i>	<i>44</i>	<i>25,7</i>	<i>48</i>	<i>24,3</i>
Nem válaszolt	19	11,1	6	3,0
<i>Mindösszesen</i>	<i>171</i>	<i>100,0</i>	<i>197</i>	<i>100,0</i>

Az *igenlő válaszok* érvelését illetően leggyakrabban két indok merült fel. A *jó együttélés* feltételének tekintik a magyar lakosság kedvező magatartását (Piliscséven 23%, Tarjánban 14% az így vélekedők aránya); másrészt sok megkérdezett azért tartaná fontosnak a magyar lakosság két-vagy többnyelvűségét, mert a többnyelvűség a nemzetiségek érdekeitől függetlenül is általános kulturális értéket jelent. (Tarjánban 16%, Piliscséven 14%). A *semleges válaszok* megtoldják az indoklást annyival, hogy véleményük szerint „ez egyéni kérdés”, nem lehet ráerőltetni senkire a nyelvtanulást. A *nemleges válaszok* szerint van már egy közös nyelv, a magyar, amelyet mindenki ismer, beszél, tehát nincs szükség külön még egy nyelv ismeretére. Saját kétnyelvűségük megoldja ezt a kapcsolatteremtési szükségletet.

A kutatás *némi eltérést* mutatott ki a két település, illetve a *két nemzetiség érvelésében*. Míg a tarjáni németek közül többen felfigyeltek arra, hogy magyar lakosság újabban előszeretettel taníttatja gyermekeit németül, a piliscsévi szlovákok közül többen épp azt emelik ki, hogy a szlovák nyelv használati területe korlátozott.

A helybéli magyar lakosság német (sváb) nyelvismeretét tehát a legtöbben az *együttélés, az interetnikus kapcsolatok* alakulása szempontjából tartják fontosnak. Feljegyeztünk néhányat a beérkezett válaszokból: „így kevesebb a konfliktushelyzet”; „így még nagyobb lenne az összhang”; „ahhoz, hogy a község lakosai jó környezetet tudjanak maguk körül kialakítani, feltétlenül ismerni kell egymás nyelvét, hagyományait, szokásait”; „az igazi kapcsolat csak nyelven keresztül történik”; „könnyebbé válnának a falu gondjai”; „könnyebb közös nevezőre jutni”; „legalább megszűnik a »fiad nem veheti feleségül a lányomat, mert sváb«”, „1945 előtt a magyar lakosság többsége ismerte a német nyelvet, ezért közvetlenebb kapcsolat alakult ki”; „mert akkor mindenki érti és hallhatja, hogy a célunk közös”; „ha nem is beszéli, de legalább értse, hogy ne zavarja őket, ha mi egymás közt svábul beszélünk”; „régén a faluban a magyar lakosság is beszélt a nyelvet, a mai generáció már nem. Ennek oka az, hogy egy időben még a német származásúaknak sem volt szabad beszélniük a saját anyanyelvüket” – és még sorolhatnánk az idevágó példákat.

A *nemleges válaszok* érveinek fegyvertárában a táblázatban már csoportosított indokok szerepelnek; leginkább a *saját kétnyelvűségüket* elegendőnek tekintők azok, akik nem tartják fontosnak, hogy a többség hozzájuk alkalmazkodjon. De más, *keserű hang* is hallatszik: „érzelmileg úgysem tudnának azonosulni”; „soha nem fogják megérteni a mi fájdalmunkat”.

A *nemzetiségi lét, az anyanyelv fennmaradásának* jelentőségét számszerűen kevesen kötik össze a helyi kétnyelvűséggel: „így jobban átöröklődik a nyelv”; „akkor mindenhol németül beszélhetnénk”; „hogy minél többen ismerjék és szeressék a sváb nyelvet”.

A *piliscsévi szlovák nemzetiség* ennek a tényezőnek valamivel nagyobb szerepet tulajdonít, még ha feltételes és elképzelt helyzetekről is volt szó. A megkérdezettek 45%-a tartaná fontosnak a helyi magyarság kétnyelvűségét. Ők is úgy vélik, ennek leginkább a közeledés, a jó közérzet szempontjából lenne jelentősége. Ez „közelebb hozza az embereket egymáshoz”, „ha valaki egy közösséggel be akar illeszkedni, illik ismernie annak nyelvét, de legalább értenie”, „fontos megismernünk egymás kultúráját, nyelvét”, „így az illető nem érzi magát kitaszítottnak, ha mások átváltak sváb nyelvre”, „megismernék környezetük eredetét, történelmét”, „ez lenne a természetes”. Vannak, akik ezáltal nemzetiségi létüket tartják legimitáló tényezőnek: „ez szlovák nemzetiségű falu” (tehát tanuljanak meg szlovácul); „alkalmazkodjanak hozzánk”. Megint mások azt szeretnék, ha a *megismerésen keresztül érzelmileg is történne közeledés*: „a tudás megértést szül”.

Tanulságos megfigyelni, miként alakul a helyi kétnyelvűség fontosságának megítélése az életkor függvényében. Piliscséven a *40. életéven felüli korcsoportok általában fontosabbnak tartják a helyi magyar lakosság kétnyelvűségét*, mint a fiatalok. A középnemzedék és az idősebbek közül legalább minden második megkérdezett igényelné ezt az állapotot, *addig a fiatalabbak nem tulajdonítanak* ennek ekkora jelentőséget.

A nemzetiségek közérzete

Kutatásunk egyik célja a nemzetiségi lakosság általános és sajátos *közérzetének* megismerése volt. Mivel ezt a tudati állapotot nem lehet számadatokkal mérni, a témát célirányos kérdésekkel közelítettük meg, s a válaszok tartalomelemzésével következtettünk rá. A lakosok közérzete megnyilatkozik a bennük élő *fatuképb*, vagy önnön *belyzetábrázolásukban*, így ezeknek vizsgálata rávilágít érzelmeikre, kötődésük erősségére, magatartásukra, kapcsolataik erősségére és esetleg típusára is.

A nemzetiségi önmeghatározásuk során adott válaszközlés már érzékelhetjük a hazához való kötődésüket. Ezt igen gyakran aláhúzták, oly módon, hogy nemzetiségi hovatartozásuk felvállalásakor, ennek megjelölésével egyetemben bementék az állami hovatartozásukat kifejező, de az adott esetben szükségtelen kiegészítőként ható „magyarországi” jelzőt. „Magyarországi szlovák” vagy, „magyarországi német” nemzetiségűnek vallották tehát magukat a legtöbben.

Részletesebb a *szűkebb hazához* – falujukhoz, lakóhelyükhöz, legtöbbjüknek szülőfalujához – fűződő viszonyuk ismerete. Elsőként egy általános és mindkét településen meglévő jelenséget említünk: erős érzelmi kötődésük *jó értelemben vett lokálpatriotizmusra* enged következtetni. Az erős összetartozásra épülő közösségekben a kisebbségi lét esetleges szorongásait feloldó helyi többségi arány, valamint egyéb tényezők eredményezik a környezetükkel kialakult összhangot, de legalábbis pozitív kötődést. Ezt a jó közérzetet jelzi: a „szeretnek-e ebben a faluban lakni?” kérdésre érkezett válaszok megoszlása. A megkérdezetteknek csupán 0,6, illetve 2,6 százaléka válaszolt úgy, hogy *nem szívesen lakik* Tarjánban, illetve Piliscséven, a túlnyomó többségük úgy nyilatkozott, hogy *szeret* (44,4; 49,0%), sőt *nagyon szeret* (55,0; 48,44%) falujában élni.

A válaszok alaphangja mindkét település esetében azonos volt: „szeretek itt élni ebben a faluban, itt születtem és itt nőtem fel”; „meggyőződéseim, hogy itt élni jó”, „itt szeretnék meghalni”, „itt születtem és jól érzem magam”, „érdemes itt élni”, „a lakosok minden áldozatra képesek a faluért”, „ez a mi szűkebb hazánk, szeretjük és megteszünk mindent érte, hogy épüljön-szépüljön mindannyiunk örömére”, „számomra ez a legszebb falu”, és így tovább.

Elsősorban *gyökereik tudata* az, amely odafűzi őket a helyhez, ahol szüleik, nagyszüleik, őseik is éltek. „Amit itt lát, az őseink műve” írják. A nemzetiségi léttől egyáltalán nem függetleníthető *otthonos etnikai környezet* a másik meghatározó tudati tényező és ennek különböző, talán inkább az *emberek közötti kapcsolatokban* tükröződő következményei azok a tényezők, amelyek a jó közérzetet megalapozzák e településeken. Az *összetartozás* tudatából fakadó *összetartás*, *segítőkészség*, szoros belső kapcsolat olyan erő, amelyet életében táplál a belső színeképződés. S a helyi nemzetiségi közösség túlsúlya, a megmaradás kedvezőnek ítélt lehetőségei hatékonyan támogatják a csoporthoz tartozás érzését. Az emberek egymás közötti viszonya, a kapcsolatok típusa, így tűnik, majdnem családias, a válaszolók egy része szerint megközelíti az ideálit. „Itt az emberek összetartanak, segítik egymást, élnek a rokoni kapcsolatok”, „jó emberek élnek itt”, „közvetlenebb az emberek közötti kapcsolat, mint a városban”; „a lakosok összefognak különböző célokért” és így tovább.

Az *idealizált összkép elkerülése érdekében megemlítjük a számbelileg elbanyagolható néhány ellenvéleményt is*; „szebb volt a falu régen, mint most. Nyüzsgött a nép a határban. Jobban szerették egymást az emberek. Ma ridegek egymáshoz. Társaságba ritkán vegyülnek. Hajtják az anyagot” – véli egy idős tarjáni nő. Vagy: „sok a jó ember, de sok az irigy is a faluban”, „nincs összetartozás” stb.

A megbontatlannak már nem mondható, de határozott helyi többségben élő nemzetiségi közösség erejének tudata, értékelése azonban *nem jelent befeléfordulást, elkülönülést*, legalábbis megkérdezeteink véleménye szerint. Maguktól hívták fel erre igen gyakran figyelmünket, a falu jellemzése során. A jelenség fontosságát ismerik, talán ezért is emelik ki hangsúlyozottan (a piliscséviéknél gyakrabban mint a tarjániak) *befogadókészségüket*, vendégszeretetüket, jó kapcsolatukat az odaköltözőkkel. Ennek konkrét példáit, „bizonyítékait” is felhozzák: a tarjániak a növekvő számú vegyes házasságot emelik ki, a piliscséviéket az idegennel szembeni barátságos magatartásukat. „A lakosok eltérő nyelvűek, de jól megértik egymást”, „magyarok és németek jól megértenek, nincs már ellentét a magyar és a német lakosság között.” „Egyre több nem eredeti piliscsévi származású lakó él már a faluban, s jól érzik itt magukat. Az itt élő emberek befogadják a más településekről ideköltözőket. Az idegeneket szívesen és szeretettel fogadják”; „a falu lakosai nem tekintik ellenségüknek az idegent, könnyen befogadják”. Az alkalmazkodás pedig kölcsönös: „nem szólják meg a magyar nyelvűek a szlovákokat”.

Igen csekély számban előfordult itt is ellenvélemény, a „tisztá” nemzetiségi lakosságú falu iránti nosztalgia: „kár, hogy vegyes lakosságú község lett” (Tarján), vagy csak konstatálja: „ez korábban nem volt jellemző”.

Az *egészséges értékrendre: a munkateljesítmény, a tudás elismerésére* támaszkodó társadalmi megbecsülés érzése igen lényeges a jó nemzetiségi közérzet szempontjából, ezért szembeállítják a korábban elsődlegesen a „megbízhatóságot” fürkésző politikai helyzet nyomozó hatásával. Ezt többen is elégedetten hangsúlyozzák a kérdőíven kifejtett vélemé-

nyekben. Ma már legfőbb mérce a *munka*, s úgy vélik: „aki dolgozik a faluban, annak van, aki nem dolgozik, annak nincs”, és: „ismét egyenragúaknak érezzük magunkat a saját falunkban, amit munkánkkal és helytállásunkkal kivívtunk”. Abban pedig általában egyetértenek, hogy a falvakat „becsületes, szorgos emberek lakják”, akik „rendesek és szeretnek dolgozni”, s „munkájuk során megélnék”.

Gyarápodásuk tudata az a másik tényező, amely alátámasztja e téren elégedettségüket. Mindkét település lakosai úgy vélik, falujuk „szépen fejlődött”, és „szépen fejlődik”. Felsorolják eredményeiket; az intézményes-infrastrukturális ellátottság alakulását, új létesítményeiket, a község külső rendezettségét (ez utóbbit különösen a tarjániak emelik ki), a szaporodó családi építkezéseket, kényelmes és tiszta otthonukat. Mindezekhez előnyös „adottságként” társítják a megélhetés lehetőségeit, a városi vonzáskörzet közelségét, a kínáló munkaalkalmat.

A *piliscsévi válaszoktól eltérően a tarjáni németek* eredményeik felsorolásánál, mintegy teljesítményük hitelesebb értékelését segítőként, igen gyakran kiemelik az *újrakezdés* nehézségeit: „mire voltak képesek ezek az emberek mégis”, „nehéz múltjuk ellenére”; rámutatnak arra, hogy a „háború után a sváb lakosságot megfosztották vagyonától. Keservesen újból építkeztek és még máig is sokat dolgoznak azért, hogy otthonuk kényelmes és tiszta legyen”. „A múltat feledni lehet, de elfelejteni nem, amit műveltek a svábokkal a háború után”, „a háború után az újrakezés nehéz volt, de az itt élő emberek szorgalmasak, és ma már mindenkinek van saját háza”.

Az elmondottak végszáva lehetne az a válasz, amelyet egy tarjáni ember fogalmazott meg: „a fájdalmakat elfelejtettük, és a békességet keressük, amit a falu épülésén is megláthat az idegen”. Valójában azonban ebből a kutatásból is az tűnik ki, hogy a kitelepítés, a vagonelkobzás, a hányattatások emlékei – esetenként élenek – élnek a történeteket elszenvedőkben, vagy csak hallomásból szüleiktől, nagyszüleiktől ismerő leszármazottakban.

A nemzetiségi kultúra

A megkérdezettek szerint a két település tehát szépen fejlődik, nemcsak gazdasági téren, ellátottságban, életkörülményeik tekintetében, hanem a *nemzetiségek kulturális* tevékenységében is.

A résztvevőktől kért rövid *falujellemzésben a nemzetiségi jellegnek* rendkívül fontos hely jut: a tarjániak és a piliscséviak is nagy arányban emelik ki a *helyi lakosság nemzetiségi összetételét*. Ugyanígy hangsúlyozzák a nemzetiségi öntudatot támogató intézmények és foglalkozások jelentőségét: óvodát, iskolát, művelődési házat, tájházat, hagyományápoló tevékenységet. Válaszaikból kitűnik mekkora *fontosságot tulajdonítanak* mindezeknek, valamint az is, hogy vélekedésük szerint az *etnicitás olyan alkotóelemeinek* mint a nyelv, a hagyományok, a szokások, a tárgyi emlékek, az értékek megmaradásának, őrzésének, átörökítésének *kedvező feltételei* vannak.

Mielőtt kiemelnénk néhány jellemző választ, ismerjük meg azokat az *eltéréseket*, amelyek a két falu között tapasztalhatók. A kért falujellemzésben a piliscséviak és a tarjániak nagyjából ugyanazokat a körülményeket emelik ki: *földrajzi fekvés, természeti szépség, nemzetiségi jelleg, jó közösségi kapcsolatok szép és eredményes fejlődés, a falu története és nevezetességei*. De érzékelhető különbségek vannak az ezeknek tulajdonított fontosság, az említési gyakoriság között. A *piliscsévi* szlovákok a természeti szépséget, földrajzi fekvést igen jellemzőnek tartják, s a nemzetiségi jelleget – valamely vonatkozásban – majdnem ugyanilyen fontosnak ítélik. Kevésbé tartják kiemelkedő tényezőnek a *múltat*, a nemzetiség, a település történetének valamely időszakát. Ezzel szemben a *tarjáni németek* nagy része a természeti szépségekkel és a földrajzi fekvéssel egyenlő fontosságot tulajdonít a múlt egy bizonyos időszakának, nevezetesen a háború utáni élményeknek. A falu pár soros mai jellemzésében is lényegesnek tartják elmondani akkori szenvedéseiket, viszontagságaikat. Csak egy-két falujellemzésben fordul elő a régebbi múlt említése, Mária Terézia neve.

Idézzünk a nemzetiségi jellegre és kulturális tevékenységre vonatkozó válaszokból. A tarjáni németek többsége elmondja, hogy „német nemzetiségű”, hogy „sváb falu”, „főleg svábok lakják”, „érdemes itt élni, mivel a sváb nyelv még él, műsoros napokon, szerepléseken lehet részt venni és ez nagy öröm nekem és a falunak is örömet szerzünk vele”, „a hagyományok felelevenednek, ugyanúgy a német nemzetiség, és ez nagy öröm a falu lakóinak”, „az iskolában ápolják a régi hagyományokat, tanulnak németül”, „az iskolában a német nyelv tanulására mindenkinek lehetősége van”, „több lehetőségük van a gyermekeknek

a német nyelv elsajátítására”, „egyre több helyen jelenik meg német nyelvű felirat”, „régbben táncsoport is működött, most pedig zenekarok, gitárszakkörök, énekkar őrzi a német nemzetiségi hagyományokat”, a falu sokszínű kulturális életéről is beszélnek: „pávakör, zeneszakkör, zenekarok”, „az iskolában kétnyelvű oktatás van, az iskolai élet igen sokszínű, az iskola is sokat tesz a német nyelv tanítása, illetve a hagyományok fennmaradása érdekében (német szakkörök, honismereti szakkör...). Az iskola mellett az óvodát is megemlíteném, hisz a német nyelvű foglalkozásokat igen fontosnak tartom.” A *tájházat, falumúzeumot* is sokan említik, nemcsak helyi nevezetességeként, hanem mint kultúrájuk sajátos tárházát, amelyhez érzelmileg is kötődnek: „a tájház egy nagyon kedves emlék számomra, hűen tükrözi múltunkat”, „megőrizték (itt) a régi sváb nyelvet és a régi tárgyakat, amelyek őseinktől maradtak fenn”. A *templomot*, a temetőt, a sírokat, a csárdát, a környékbeli kirándulólhelyeket kevesebben ugyan, de szintén felsorolják.

A *piliscsévi szlovákok* is kitértek ezekre a nemzetiségi jellegzetességekre, tartalomban és hangnemben igen hasonló módon. Lássunk néhányat válaszaik közül: „megemlíteném, hogy ez egy szlovák falu”, „két nyelven beszélő falu”, „az intézményekben mindenütt tudnak szlovák nyelven beszélni”; „büszkélkednek nemzetiségi eredményeinkkel (asszonykórus, iskola)”, még egy 83 éves néni is megemlíti „a Művelődési Házat, nemzetiségi műsorát, a menyecskekórust”, „beszelnék a régi szokásokról, a viseletekről”. A *templom* is egyik nevezetesség, akárcsak a környékbeli kirándulólhelyek, a pincesor, az Eszperantó-forrás. *Egyetlenegy* személy említi a csehszlovákiai faluval való kapcsolatot.

Habár mindkét településen döntően pozitívumokról beszéltek, előfordulnak más típusú vélemények is. Így például Tarjánban érzékelhető az *értékesítés tudata* akkor, amikor a *sváb nyelv kibalását* említik néhányan: „a sváb nyelvet már csak az idősek beszélik egymás között, a középkorúak még megértik de nem használják, a fiatalok pedig már nem is értik” „svábul már csak a nagyszüleink beszélnek”. Vagy *egyes szokások kibalásáról*: „elmondanám, hogy régen a fiatalok milyen szépen énekeltek. Szombat este (nyáron), vasárnap délután sétáltak az utcán és énekeltek”, „a viselet kihalt”. Talán egy-két olyan „keményebb” válasz van, mint: „továbbiakban szeretnénk, ha végre 40 év után élhetnénk egyéni és nemzetiségi jogainkkal”; „a magyarok itt kisebbségben vannak, mégis övük a hatalom”.

Kedvező érzelmi kapcsolatukból, helyzetértékelésük lényegéből fakad *nemzetiségi létükért* való *tenni akarás* vágya. Erről való elképzeléseik: *egyrészt* a hagyományápolás, -mentés, a régi szokások felelevenítése, a családi nyelvápolás, hatékony intézményes munka; *másrészt* aktív és szervezett tevékenység a falu „épülése-szépülése”, szerepkörének növekedése érdekében. Ez utóbbira – bár nem tartozott kutatásunk céljai közé – érkezett néhány javaslat: közösségi munka szervezése a falu szépítésére, a fiatalok kapacitálása az ebben való részvételre; a tanácsi vezetők felülbeközölni választása. Így írnak: „nálunk (Tarján) mindenki szívesen segít a Tanácsnak abban, hogy ez a falu még szebb legyen”, „ha kellőképpen kihasználják a társadalmi munkát, *még előbbre* lehetnénk” (kiemelés tőlem: ez a törekvés igen jellemző a tarjáni válaszokra). Vagy, szintén itt írják: „ha az előző 40 évben olyan emberek vezették volna, akiknek ez a falu a szülőfalujuk, akkor jóval előbbre állnánk minden téren”; „fekvésénél és területi nagyságánál fogva régen a környék falvainak központja volt. De az utóbbi évtizedekben ezt a falut olyan hozzá nem értő és nem falubeli emberek vezették, akiknek az előzőekhez semminemű érdekük nem fűződött.”

Párhuzamos javaslatok

Arra a kérdésünkre; „*Őn szerint mit kellene tenni azért, hogy a németek, illetve a szlovákok ne feledjék el anyanyelvüket?*”, a megkérdezettek igen nagy arányban, és nagyon figyelmesen válaszoltak. Egy-egy megkérdezett átlagosan 2,5–2,8 választ is adott, sőt az „előregyártott” válaszok megjelölésekor még saját elképzeléseiket is hozzáfűzték a kérdéshez. Csak elvétve akadt néhány szkeptikus válasz: e kérdéssel „már elkéstek”, „fogalmam sincs”.

A válaszok 3. táblázatban látható összesítéséből az derül ki, hogy a tarjáni németek a több és jobb anyanyelvi oktatási lehetőséget tekintik az anyanyelv megőrzése kulcskérdésének, a válaszolóknak csaknem háromnegyede megemlítette ezt a tényezőt. A piliscsévi szlovákok ennek valamivel kisebb jelentőséget tulajdonítanak, nem egészen kétharmaduk tartotta fontosnak az anyanyelvi óvodai és iskolai oktatást. Ezzel szemben a szlovákok az anyanyelv megőrzése szempontjából a családi környezet átörökítő szerepét tartják a legfontosabbnak (71%), ezt a németek valamivel kevésbé tartják fontosnak (62%), de azért náluk is a második leggyakrabban megemlített körülmény. Harmadsorban mindkét nemzetiségi csoportnál a több és jobb anyanyelvi rádió- és televízió műsor szerepel.

Az anyanyelv megőrzésének tényezői a két nemzetiségi településen

Az említések sorrendje	Az említések gyakorisága			
	a tarjáni németeknél		a piliscségi szlovákoknál	
	N	%	N	%
Anyelvet jobban át kell örökíteni a családban	106	62,0	136	70,8
Több és jobb német/szlovák nyelvű óvodát illetve iskolát kell létrehozni	126	73,6	124	64,6
Több és jobb német/szlovák nyelvű rádió- és televízióműsort igényelne	75	43,9	70	36,5
Több és jobb kapcsolatot kell kialakítani a német nyelvterületű országokkal, illetve Szlovákiával	65	38,0	31	16,1
Általánossá kell tenni a faluban a kétnyelvűséget	51	29,8	53	27,6
Jobban meg kell ismertetni velük történelmüket, kultúrájukat	34	19,9	42	21,9
Fejleszteni kell a könyvtárat	8	4,7	17	8,9
Egyéb javaslatok	19	11,1	7	3,6
<i>Összes említés</i>	<i>484</i>	<i>171=100%</i>	<i>480</i>	<i>192=100%</i>

Számottevő eltérés figyelhető meg a vizsgálatba vont német és szlovák nemzetiségűek véleményében tekintetben, hogy milyen jelentőséget tulajdonítanak a nemzetiségi nyelv megőrzése szempontjából az anyaországgal való kapcsolattartásnak. Amíg a tarjániaknak 38%-a, a piliscséieknek mindössze 16%-a említette ezt a tényezőt. Ez a jelentős eltérés bizonyos mértékben talán visszavezethető a kétféle „anyaország” presztízsére, vonzóbb, vagy kevésbé vonzó voltára, de talán a kétféle nemzetiség öntudatában, az anyagországból élő nyelvtestvérekkel való nemzetiségi azonosulásában megmutatókozó eltérésekre is utal.

A következő két tényezőt (általánossá kell tenni a faluban élő magyarok számára a kétnyelvűséget, és jobban meg kell ismertetni a nemzetiségekkel saját múltjuk és kultúrájuk értékeit) hozzávetőlegesen azonos arányban hangsúlyozták mindkét településen. Végezetül mindkét faluban igen kevesen voltak olyanok, akik fontosnak tartják a könyvtár fejlesztését a nemzetiségi nyelv megmaradása szempontjából. Ennek vagy az az oka, hogy kevesen használják a könyvtárat, mindenestre biztosan kevesebben, mint ahányan a televíziót nézik, hiszen attól lényegesen többet várnak, mint a könyvtáraktól. De lehet olyan oka is, hogy már elég „fejlettnek” tartják – lehet az igényeikhez képest – a községi könyvtárakat, nem indokolt tehát a „fejlesztésük”. Ha így van, akkor ez azt a különbséget is megindokolná, hogy a németek közül feleannyian tekintik fontosnak a „könyvtárfejlesztést”, mint a szlovákok.

Nagyon tanulságos, hogy a piliscségi szlovákok az előre megadott válaszlehetőség megjelölésén kívül milyen tényezőket tartanak fontosnak az anyanyelv megőrzése szempontjából. Az egyéb javaslatok között olyanok hangzottak el, mint

- több szlovák kulturális rendezvény szervezése volna szükséges;
- több közös összejövetelt kellene szervezni;
- ne erőltessék a gyerekekre a szlovák nyelvet, inkább szakkörben kellene tanítani
- az iskolában ne az irodalmi szlovák nyelvet tanítsák, hanem a faluban bevált változatot; ugyanakkor mások szerint:
- a gyerekeknek nagyobb lehetőséget kell biztosítani a „kinti” szlovák nyelv tanulásához.

Ebből a Komárom-Esztergom megyei felmérésből a sok fontos ismeret és tanulság mellett az is világosan kiderül, hogy hazai nemzetiségeink identitástudata, ennek megfelelően igényei, kapcsolatai, aktivitása korántsem egyforma, de még egy-egy azonos nyelvet beszélő nemzeti-közösségen belül is jelentős eltérések adódnak. Nemzetiségi politikánk alakításánál és érvényesítésénél mindezt messzemenően figyelembe kell venni. Ezért volna nagy szükség arra, hogy ilyen s ehhez hasonló kiterjedt felmérésekkel megismerjük nemzetiségeink minden rétegének igényét és elképzelését, hogy egyrészt mindennek megteremthessük a feltételét, amit maguk is igényelnek, s amire szükségük van, másrészt semmit se kényszerítsünk rájuk, amire maguk sem vágyakoznak.*

Demeter Zayzon Mária

* A kutatást a Komárom Megyei Tanács Művelődési Osztálya felkérésére és támogatásával végeztük; az adatok összesítésénél közreműködött Székelyné Dévai Judit.

ÉPÍTKEZŐK FIGYELMÉBE AJÁNLJUK

Alaptól az épület befejezéséig,
gazdag áru kínálattal
állunk az építkezők
rendelkezésére.

Jól jár,
ha kikéri
telepvezetőink tanácsát.

Hasznos ötletekkel,
szakmai ismerettel mutatják be termékeinket
és tesznek ajánlatot vásárlása során.

Időt, pénzt takarít meg,
keresse fel építkezése során
a Közép-Magyarországi
Tüzép Vállalat Pest,
Komárom, Fejér megyei telepeit.

Várjuk kedves vásárlóinkat!